

Maja Bošković-Stulli v svojem stanovanju.

Foto: Vjera Bonifačić, Zagreb, februar 1998

NAGELJ NA GROB

Akad. dr. Maja Bošković-Stulli (Osijek, 9. 11. 1922–Zagreb, 14. 8. 2012)

Uvod

Doživljanje bridke življenjske usode Franceta Prešerna je ob obisku groba v Kranju njegovega brata po peresu, hrvaškega pesnika in pisatelja češko-nemškega rodu, tako prevzela, da jo je pretil na papir. Avgust Šenoa (1838–1881) je leta 1878 objavil novelo *Karanfil sa pjesnikova groba*.¹ Ganljiva naklonjenost hrvaškega avtorja do tedaj v svetu še komaj prav cenjenega največjega slovenskega pesnika mi je izza dijaških dni za vedno ostala v spominu. Nanj mislim, ko tkem to vezenino spominov s srečevanj s prijazno gostiteljico akad. dr. Majo Bošković-Stulli v njenem stanovanju v ulici Proleterskih brigada, pozneje preimenovala v – ve se, zakaj! – Avenijo Vukovar in še bolj z izjemno hrvaško znanstvenico, predvsem prek njenih strokovnih objav. Leta 1974 sem postala stažistka na Inštitutu za slovensko narodopisje pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti² v Ljubljani. Jeseni še istega leta sva se z dr. Milkom Matičetovim odpravila v Zagreb na Inštitut za narodno umjetnost.³ Moj mentor si je predvsem kot zbiralec slovstvene folklorne v Režiji med tedanjimi sodelavci, ki so bili v sorodnih ustanovah v nekdanji Jugoslaviji med seboj tako rekoč prijateljsko povezani, pridobil nesporen ugled in zato sta se oba raziskovalca razveselila srečanja.

1 Slovenka Neža v Kranju navduši pisatelja in Slovenca Alberta (poznejši odvetnik in politik Alfonz Moše) za Prešernove poezije in svoj narod. Oba se zaljubita vanjo, a ko se vrmeta, jima ostanejo za mrtvim dekletom le *Poezije s posušenim nageljnom s Prešernovega groba*. »Novela je polna duhovitosti in prijetnega humorja s samokritiko« (Ravbar in Janež 1960: 176).

2 Takrat še ni bilo današnjega Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU.

3 Pozneje se je preimenoval v Zavod za istraživanje folklorne in nato v Inštitut za etnologijo i folkloristiku.

Življenje in delo

Tisti obisk je tudi name naredil velik vtis. Kaj smo se pogovarjali, se ne spominjam več. Najpomembneje je bilo, da mi je dr. Maja Bošković-Stulli podarila nekaj separatov svojih objav v hrvaških strokovnih revijah. Odločilni za mojo nadaljnjo strokovno in znanstveno pot sta bila razprava O pojmovina usmena i pučka književnost i njihovim nazivima (Bošković-Stulli 1973: 149–184) in članek Uz dva članka o usmenoj književnosti (Bošković-Stulli 1972: 203–220). Z njima in s pomočjo v opombah navedene strokovne literature se mi je odpiral popolnoma nov svet. Kaj šele, ko sem se prebijala skozi članek Pjotra Bogatyreva in Romana Jakobsona (1929: 900–913) Folklorne kot posebna oblika ustvarjanja (Die Folklore als eine besondere Form des Schaffens) kot uvod v izbrane študije in prispevke strokovno inovativnih jugoslovanskih⁴ in nekaterih tujih avtorjev v strokovni antologiji *Usmena književnost*, ki jo je Maja Bošković-Stulli pripravila leta 1971 in me na omenjenem obisku opozorila nanjo. Dobro, da sem se pravočasno seznanila s prodorno hrvaško folkloristko, saj mi je tako veliko več pomenila knjiga *Narodna predaja o vladarevoj tajni*, ki mi jo je Elfriede Moser-Rath na Inštitutu za etnologijo v Göttingenu podarila že decembra 1974. Nasprotno od dr. Milka Matičetovega, ki je finski šoli oz. zemljepisno-zgodovinski metodi Karla Krohna ostal zvest vse življenje, ji je Maja Bošković-Stulli sledila le v doktorski disertaciji *Narodna predaja o vladarevoj tajni* (1967). Čeprav ji priznava izjemno vlogo,⁵ je ni toliko prepričala, da bi jo osvojila za celo

4 Dr. Milka Matičetovega, žal, ni med njimi.

5 Prav po zaslugi te komparativne monografije je prodrla v skrivnostno bistvo slovstvene folklorne: »Upravo sam na tom primjeru mogla promatrati, kako se lome okviri uskoga nacionalnog egocentrizma koji svaku folklornu tvorevinu gleda kao iskonski proizvod vlastitoga nacionalnog

* Red. prof. ddr. Marija Stanonik, doktorica literarnih znanosti in teologije, mag. etnologije, znanstvena svētnica, Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU. 1000 Ljubljana, Novi trg 2, E-naslov: marija.stanonik@zrc-sazu.si

življenje. Že leta 1967, ko je delo izšlo, se avtorica izrecno poslavlja od klasične folkloristične metode, kar utemeljuje v štirih točkah: 1. Da jo njeni uporabniki jemljejo preveč enostransko, saj ne upoštevajo hkrati družbenozgodovinskih, umetniških in drugih vidikov v življenju folklornih pojavov; 2. Še vedno ni zanesljivega odgovora na vprašanje, ali se pravljice indoevropski substrat ali se širijo v smislu z migracijsko teorijo. Poleg tega se pojavlja tudi zadrega ob žanrski opredelitvi enega in istega sižeja. Enkrat se lahko pojavi v obliki pravljice, drugič v obliki povedke; 3. Celó najbolj goreči pripadniki zemljepisno-zgodovinske metode dopuščajo dvom, da se dá po tej poti priti do izvira kake folklorne pripovedi, saj je po njenem bolj sprejemljiva razlaga, da obstajajo na način poligeneze; 4. Če torej drži, da je za pravljice monogeneza značilna le v zelo redkih primerih, je vprašljiva tudi njihova narodna tipičnost (prav tam: 10–12).

Bolj kot vsebinska plat jo je privlačevala estetska funkcija slovstvene folklorne. Vanjo se je poglobljala tako prepričljivo, da je postala enakopravni gost zagrebške slavistične revije *Umjetnost riječi*. Kaj ji je to pomenilo, sporoča naslov njene knjige *Usmena književnost kao umjetnost riječi* (1975). V spremni besedi k njej poudarja, da je odraščala v mestu, zato njen interes za slovstveno folkloro ne izhaja iz nostalgичnega spomina na otroštvo na vasi, temveč poslušanja in branja pravljic, torej kot zelo posebne oblike slovstvene ustvarjalnosti (prav tam: 263). V nadaljevanju prepričljivo pojasnjuje, v katerih sestavinah teksta, teksture in konteksta odkriva njene estetske razsežnosti. »Niku Kuret sa srdačnim pozdravom«, je vpisala v izvod, ki sem ga že jeseni istega leta dobila od njega. Strukturalizem, ki se je v jezikoslovju in literarni vedi tedaj že dodobra uveljavil in se udomačeval tudi v folklorističnem konceptu Maje Bošković-Stulli, je bil tuj celo njemu.

Kako resno jemljejo na Hrvaškem slovstveno folkloro in literarnost kot tudi estetsko kategorijo in kako so cenili prizadevanje Maje Bošković-Stulli zanjo, priča prva knjiga *Usmena i pučka književnost* od sedmih v seriji *Povijest hrvatske književnosti* (Bošković-Stulli in Zečević 1978). Prvenstvo v njej je pripadlo prav odlični folkloristki, ki je tako že leta 1978 s sodobnih folklorističnih izhodišč monografsko obdelala hrvaško slovstveno folkloro na 353 straneh.⁶

Leta 1952 se je zaposlila na Inštitutu za narodnu umetnost in bila med letoma 1962 in 1972 njegova direktorica, med letoma 1963 in 1973 pa tudi urednica vsakoletnega zbornika *Narodna umjetnost*.

Dr. Maje Bošković-Stulli ni bilo strah terena. Kakor pričajo *Istarske narodne priče* (1959), *Narodne pripovijetke i predaje Sinjske krajine* (1968) in *Usmene pripovijetke i predaje s otoka Brača* (1975a), *Pripovijetke i predaje iz Dubrovačkog primorja* (1988), *Žito posred mora* (1993) se je v tem pogledu rada mudila v sredozemskem kulturnem krogu.⁷ Izdala je še več drugih zbirk hrvaške slovstvene folklorne v prozi (nekatero v znamenitih hrva-

ških knjižnih zbirkah Pet stoljeća hrvatske književnosti in Sto-
ljeća hrvatske književnosti), saj se je posvećala predvsem njej (*Drvo nasred svijeta*, 1961; *Narodne pripovijetke*, 1963; *Kroatische Volksmärchen*, 1975b; *Zakopano zlato*, 1986; *Što nikad nije bilo ...*, 1986a; *U kralja od Norina*, 1987). Ena od zbirk, Šingala-Mingala (1983), je bogato opremljena z opombami in narečnim slovarčkom. V uvodni besedi podaja svoje terenske izkušnje, ki se v marsičem ujemajo s tistimi, ki jih v doktorski disertaciji temeljito obdeluje Barbara Ivančić Kutin (2005).⁸

Od okrog 20 knjig Maje Bošković-Stulli omenimo *Usmeno književnost nekad i danas* (1983a). Že naslednje leto je izdala zbirko razprav s pomenljivim naslovom *Usmeno pjesništvo u obzorju književnosti* (1984), kar potrjuje Majino stalno pozornost do estetske funkcije v slovstveni folklori. Nato je vsakih nekaj let sledil knjižni pridelek z njenega raziskovalnega polja. Npr. *Pjesme, priče, fantastika* leta (1991), *Priče i pričanje* (1997), *O usmenoj tradiciji i o životu* (2002). Zadnje, ki sem jo prejela z njenim posvetilom, je *Od Bugarštice do svakidašnjice* (2005).

Prejela je več nagrad doma in v tujini, med njimi Herderjevo na Dunaju leta 1991, bila je članica mednarodne revije *Fabula* in častna članica znanstvenega društva pri Finski akademiji Folklore Fellows.

Sklep

Maja Bošković-Stulli je tudi formalno spremljala moje strokovno formiranje. Pri njej sem v okviru prvotno zamišljenega magistrskega študija na slavistiki v Ljubljani leta 1980 opravila izpit iz slovstvene folkloristike, leta 1993 pa je bila na Filozofski fakulteti Vseučilišča v Zagrebu poleg prof. dr. Vitomira Belaja in prof. dr. Ivana Cesarja članica komisije pri doktorski disertaciji z naslovom *Kontekstualnost in žanrski sistem slovenskega narodnoosvobodilnega pesništva 1941–1945*.⁹ Kot žrtvi druge svetovne vojne – saj je v njej iz rasnih vzrokov izgubila vse domače! – in aktivni udeleženci partizanskega odpora proti fašizmu in nacizmu ji snov ni bila tuja. Spoprijemala se je z njo tudi strokovno, saj je že leta 1959 izdala izbrane folklorne pesmi iz t. i. narodnoosvobodilnega boja z naslovom *Petokraka zašto si crvena* (1959a). Čeprav so leta 1964 izšle v njenem uredništvu tudi *Narodne epske pjesme II*, se jim ni posvećala tako intenzivno. To ji celó domača kritika šteje v dobro.¹⁰

V mislih polagam nagelj na Majin grob z besedami, kakor sem jih ji zapisala v čestitki ob prejemu Herderjeve nagrade:

Iskreno Vam čestitam zanjo, saj sem prepričana, da je Vaše prizadevanje za slovstveno folkloristiko kot moderno, posodobljeno znanost, odločilno vplivalo na napredek stroke tudi v Vaši sosesčini in ne le na Hrvaškem. Prav Vaš zgled je bil ena najpomembnejših pobud, da sem kljub nelahkim okoliščinam skušala tudi sama ubirati nova pota (Stanonik 1991).

Hvala vam!

8 Deloma te svoje ugotovitve posreduje v: Ivančić Kutin 2011.

9 Prim. oceno komisije: Stanonik 1995: 6–10.

10 Prim. neimenovani avtor v: Bošković-Stulli 1984, zavihek zadaj: »Posebno je to važno u nas gdje se na području takozvane narodne književnosti još uvijek u svijestima i u praksi održavaju davno preživjeli modeli s osobito naglašenim patosom junačke epike, a s vrlo oskudnim razumijevanjem za stvarne, žive pojave u usmenom stvaralaštvu.«

genija, a ujedno su došli do izražaja i oni uvijek živi stvaralački prinosi što ih svaki pojedini narod sam unosi u oblikovanje poznate međunarodne tradicije« (Bošković-Stulli 1967: 12).

6 Avtorica drugoga dela knjige je Divna Zečević.

7 Na to je verjetno vplivala povezanost z rodbino po moževi strani, saj je izhajal iz rodu znamenitega fizika, matematika, astronoma, filozofa in diplomata Ruđera Boškovića iz Dubrovnika (prim. *Enciklopedija Leksikografskog zavoda* 1966: 465–466).

Viri in literatura

BOGATYREV, Petr in Roman Jakobson: *Die Folklore als eine besondere Form des Schaffens*. Nijmegen: Donum natalicum Schrijnen, 1929, 900–913 (Verzaneling van Opstellen door Oud-Leertingen en Befriende Vakgenooten).

BOŠKOVIĆ-STULLI, Maja (ur.): *Istarske narodne price: Redakcija, uvod i komentari*. Zagreb: Institut za narodnu umjetnost, 1959.

BOŠKOVIĆ-STULLI, Maja: *Petokraka zašto si crvena: Narodne pjesme iz ustanka*. Zagreb: Lykos, 1959a.

BOŠKOVIĆ-STULLI, Maja: *Drvo nasred svijeta: Hrvatskosrpske narodne bajke*. Zagreb: Školska knjiga, 1961 (zbirka Dobra knjiga; 7/4).

BOŠKOVIĆ-STULLI, Maja: *Narodne pripovijetke*. Zagreb: Matica hrvatska – Zora, 1963 (zbirka Pet stoljeća hrvatske književnosti; 26).

BOŠKOVIĆ-STULLI, Maja: *Narodne epske pjesme II*. Zagreb: Matica hrvatska, Zora, 1964 (zbirka Pet stoljeća hrvatske književnosti; 25).

BOŠKOVIĆ-STULLI, Maja: *Narodna predaja o vladarevoj tajni*. Zagreb: Institut za narodnu umjetnost, 1967.

BOŠKOVIĆ-STULLI, Maja: *Narodne pripovijetke i predaje Sinjske krajine. Studije i građa o Sinjskoj krajini*, 1968, 303–432.

BOŠKOVIĆ-STULLI, Maja: *Usmena književnost: Izbor studija i oglada*. Zagreb: Školska knjiga, 1971.

BOŠKOVIĆ-STULLI, Maja: *Uz dva članka o usmenoj književnosti. Umjetnost riječi* 16/2, 3, 1972, 203–220.

BOŠKOVIĆ-STULLI, Maja: *O pojmovina usmena i pučka književnost i njihovim nazivima. Umjetnost riječi* 17/3, 1973, 149–184.

BOŠKOVIĆ-STULLI, Maja: *Usmena književnost kao umjetnost riječi*. Zagreb: Mladost, 1975.

BOŠKOVIĆ-STULLI, Maja: *Usmene pripovijetke i predaje s otoka Brača. Brački zbornik* 11, 1975a, 5–159.

BOŠKOVIĆ-STULLI, Maja: *Kroatische Volksmärchen. Düsseldorf: Diederichs*, 1975b.

BOŠKOVIĆ-STULLI, Maja in Divna Zečević: *Povijest hrvatske književnosti: Knj. 1: Usmena i pučka književnost*. Zagreb: Liber, Mladost, 1978 (Biblioteka Povijesti).

BOŠKOVIĆ-STULLI, Maja: *Šingala-mingala: Usmene pripovijetke*. Zagreb: Znanje, 1983.

BOŠKOVIĆ-STULLI, Maja: *Usmena književnost nekad i danas*. Beograd: Prosveta, 1983a.

BOŠKOVIĆ-STULLI, Maja: *Usmeno pjesništvo u obzoru književnosti*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1984.

BOŠKOVIĆ-STULLI, Maja: *Zakopano zlato: Hrvatske usmene pripovijetke, predaje i legende iz Istre*. Pula: Čakavski sabor, 1986.

BOŠKOVIĆ-STULLI, Maja: *Što nikad nije bilo ....: Usmene pripovijetke i predaje*. Zagreb: Školska knjiga, 1986a (zbirka Dobra knjiga).

BOŠKOVIĆ-STULLI, Maja: *U kralja od Norina: Priče, pjesme, zagonetke i poslovice s Neretve*. Reka: Ex Libris d. o. o., 1987.

BOŠKOVIĆ-STULLI, Maja: *Pripovijetke i predaje iz Dubrovačkog primorja. Zbornik Dubrovačkog primorja i otoka 2*, 1988, 323–369.

BOŠKOVIĆ-STULLI, Maja: *Pjesme, priče, fantastika*. Zagreb: Zavod za istraživanje folklor, 1991 (Knjižnica Monografije, studije, kritike).

BOŠKOVIĆ-STULLI, Maja: *Žito posred mora: Usmene price iz Dalmacije*. Split: Književni krug, 1993.

BOŠKOVIĆ-STULLI, Maja: *Priče i pričanje: Stoljeća usmene hrvatske proze*. Zagreb: Matica Hrvatska, 1997.

BOŠKOVIĆ-STULLI, Maja: *O usmenoj tradiciji i o životu*. Zagreb: Konzor, 2002.

BOŠKOVIĆ-STULLI, Maja: *Od Bugarštica do svakidašnjice*. Zagreb: Konzor, 2005.

ELZ: *Enciklopedija leksikografskog zavoda: 1: A-Ćus*. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 1966, 465–466.

IVANČIĆ KUTIN, Barbara: *Kontekst in tekstura folklornih pripovedi na Bovškem*. Ljubljana: [B. Ivančič Kutin], 2005 (neobjavljeno doktorsko delo).

IVANČIĆ KUTIN, Barbara: *Živa pripoved v zapisu: Kontekst, tekstura in prekodiranje pripovedi Tine Kravanja iz Bavšice*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2011.

RAVBAR, Miran in Stanko Janež: *Pregled jugoslovenskih književnosti*. Maribor: Založba Obzorja, 1960.

STANONIK, Marija: *Pismo Maji Bošković-Stulli*, Ljubljana, 11. 2. 1991.

STANONIK, Marija: *Iz kaosa kozmos: Kontekstualnost in žanrski sistem slovenskega odporniškega pesništva: 1941–1945*. Ljubljani: Društvo za preučevanje zgodovine, literature in antropologije, 1995 (Borec; 47/538–539).